

bu özel anlamda âsitâne olan mevlevî-haneler şunlardır: Afyonkarahisar, Bursa, Eskişehir, Gelibolu, Halep, Kahire, Kastamonu, Kütahya, Manisa ve Yenişehir (Tesalya). İstanbul mevlevîhanelerinden Galata (Kulekapısı), Yenikapı, Beşiktaş, Bahariye (Beşiktaş'ın devamı), Kasımpaşa âsitâne, Üsküdar ise zâviye statüsünde idi.

BİBLİYOGRAFYA :

Pakalın, I, 94; Abdülbâki Gölpınarlı, *Mevlevî Âdab ve Erkânı*, İstanbul 1963, s. 13-15; a.mlf., *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İstanbul 1977, s. 28-29; a.mlf., *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, İstanbul 1983, s. 334; Mustafa Kara, *Din, Hayat, Sanat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler*, İstanbul 1980, s. 298-310, 417-418; R. Baykara, "Mevlânâ Tekkesi Teşkilâtı Nasıldı?", *Tarih Coğrafya Dünyası*, II/12, İstanbul 1959, s. 478-479; R. Ekrem Koçu, "Asitâne", *İst.A.*, II, 1108.

M. BAHA TANMAN

ÂSİYE

(آسیه)

İslâm'a göre Firavun'un Hz. Mûsâ'ya iman etmiş olan eşi.

Kur'an-ı Kerim'de ondan adı verilmeksizin "Firavun'un karısı" diye söz edilmektedir (el-Kasas 28/9; et-Tahrîm 66/11); Hz. Peygamber ise "Firavun'un eşi Âsiye" diyerek adını açıkça belirtmiştir (Buhârî, "Enbiyâ", 32, 46). Batılı kaynaklar bu ismin müfessirler tarafından verildiğini (*EI²* [Fr.], I, 731-732), Tevrat'ta geçen (Tekvîn, 41/45) ve Hz. Yûsuf'un eşinin adı olan Asenath'ın bozulmuş şekli olduğunu, Süryânî metinlerinde Yûsuf'un eşi Asyat şeklinde de adlandırıldığından İslâmî kaynaklara Süryânî'den geçtiğini ileri sürmektedirler (Horowitz, s. 86). Tarih ve tefsir kitaplarında ise Âsiye bint Mûzâhîm b. Ubeyd b. Reyân b. Velîd diye zikredilmektedir (Taberî, *Târîh*, I, 386; Sa'lebî, s. 128). Amâlika kavminden veya Firavun'un amcasının kızı olduğu rivayeti yanında İsrâilîoğulları'ndan olup Hz. Mûsâ'nın kabilesine mensup ve onun halası olduğu da nakledilmektedir (Kurtubî, XVIII, 203; Aynî, XIII, 47).

Kur'an-ı Kerim'de Âsiye'den, Hz. Mûsâ'nın dünyaya geldikten sonra Firavun'un sarayına intikalinde oynadığı rol ve onun getirdiği dini kabul etmesi dolayısıyla bahsedilmektedir. Buna göre Mûsâ'nın doğduğu yıl Firavun İsrâilîoğulları'nın yeni doğan erkek çocuklarının öldürülmesini emretmiştir (bk. el-Kasas

28/4; Çıkış, 1/16). Ancak Mûsâ'nın anesine de çocuğun başına bir şey gelmesinden korktuğu takdirde onu bir sandık içinde denize bırakması bildirilmiştir (bk. el-Kasas 28/7). Çocuk nehirden alınmış ve Firavun'un eşi, "Bu çocuk bana da sana da göz aydınlığı olsun. Onu öldürmeyin, belki bize faydası dokunur yahut onu evlât ediniriz" (el-Kasas 28/9) diyerek küçük Mûsâ'nın öldürülmesine engel olmuş ve sarayda büyümesini sağlamıştır. Tevrat'a göre bu işi yapan Firavun'un kızıdır (Çıkış, 2/5-6). İslâmî kaynaklarda Âsiye'nin iman edışıyle ilgili iki farklı rivayet vardır. Bir rivayete göre, Firavun'un kızının saçlarını tayan kadın Allah'a iman ettiği ortaya çıkınca fırına atılarak yakılmıştır. Bu kadının ruhunun melekler tarafından semaya çıkarıldığını gören Âsiye de Allah'a iman edip Hz. Mûsâ'nın peygamberliğini tasdik etmiştir (İbnü'l-Esîr, I, 184). Diğer rivayete göre ise Mûsâ ile sihirbazlar arasındaki mücadelede Mûsâ'nın galip geldiğini duyunca, "Mûsâ'nın ve Hârûn'un rabbine iman ettim" diyerek hak dini kabul etmiştir (Taberî, *Tefsîr*, XXVIII, 110; Aynî, XIII, 47). Âsiye, Allah'a iman ettiği için ellerinden ve ayaklarından kazıklara bağlanmış, güneş altında bırakılarak ona işkence edilmiştir. Üzerine büyük bir kaya parçası atılacağı sırada, "Rabbim! Benim için yanında cennette bir ev yap, beni Firavun'dan ve onun kötülüklerinden kurtar, beni şu zalimler topluluğundan kurtar!" (et-Tahrîm 66/11) diye dua etmiş, bunun üzerine kaya parçası altında ezilmeden önce Allah ruhunu kabzetmiştir (Taberî, *Tefsîr*, XXVIII, 110; Aynî, XIII, 47).

Allah'ın varlığına ve birliğine, Hz. Mûsâ'nın nübüvvetine inanan, bu uğurda işkencelere mâruz kalan Âsiye, Kur'an-ı Kerim'de inananlara iman ve kararlılık örneği olarak zikredilmiştir. Hadislerde de Âsiye'den övgüyle söz edilmiş ve Hz. Meryem'le birlikte o da en yüksek kemale ermiş bir kadın olarak gösterilmiştir. (bk. Buhârî, "Enbiyâ", 32, 46; "Fezâ'ilü aşhâbi'n-nebî", 30; "E't'ime", 25; Müslim, "Fezâ'ilü's-şahâbe", 70; Tirmizî, "E't'ime", 31; İbn Mâce, "E't'ime", 14; *Müsned*, IV, 394, 409). Bu övgüler dolayısıyla Âsiye'nin peygamber olduğu da ileri sürülmüştür. Zâhiriyye ve Eş'ariyye onun peygamber olduğunu kabul etmektedirler. Erkek olmayı nübüvvetin şartlarından sayan Mâtürîdiyye ulemâsı ise bu görüşe katılmamıştır (ayrıca bk. NÜBÜVRET).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, IV, 394-409; Buhârî, "Enbiyâ", 32, 46, "Fezâ'ilü aşhâbi'n-nebî", 30, "E't'ime", 25; Müslim, "Fezâ'ilü's-şahâbe", 70; İbn Mâce, "E't'ime", 14; Tirmizî, "E't'ime", 31; Taberî, *Târîh* (Ebü'l-Fazl), I, 386; a.mlf., *Tefsîr*, XX, 21; XXVIII, 110; Sa'lebî, "Arâ'isü'l-mecâlis, Kahire 1301, s. 127-128; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I, 184-185; Kurtubî, *Tefsîr*, XVIII, 202-203; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, I, 239; II, 59-62; Aynî, "Umdetü'l-kârî, Kahire 1392/1972, XIII, 47-48; Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî*, XXVIII, 165; J. Horowitz, *Koranische Untersuchungen*, Berlin 1926, s. 86; C. C. Castillo, *Âsiya, mujer del Faraón, en la Tradición Musulmana*, *Quaderni di Studi Arabi*, sy. 5-6, Venezia 1987-1988, s. 131-152; Ö. Rıza Doğrul - İ. Hakkı İzmirli, "Âsiye", *İTA*, I, 550-551; A. J. Wensinck, "Âsiye", *IA*, I, 675-676; a.mlf., "Âsiya", *EI²* (Fr.), I, 731-732; İhsân ilâhî Rânâ, "Âsiye", *UDMİ*, I, 122-123.

ÖMER FARUK HARMAN

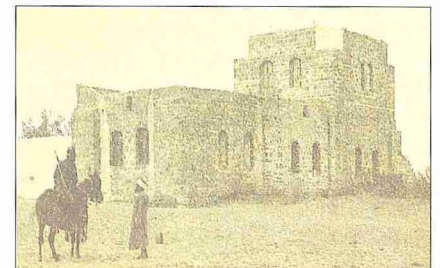
ASKALÂN

(عسقلان)

Filistin'de tarihî bir sahil şehri.

Yafa'nın 60 km. güneybatısında bulunan Askalân Tevrat'ta Aşkelon adıyla geçer. Helenistik, Roma ve Hıristiyanlık devirlerinde dinî ve ticarî hayatta önemli bir yere sahip olan Filistin'in önde gelen şehirlerinden biri idi. "Suriye'nin gelini" (Sponsa Syrine, Arûsü's-Şâm) lakabıyla meşhur olan Askalân müslümanlarının son fethettikleri Filistin şehirlerindendir. Hz. Peygamber de Askalân'ı "iki gelinden biri" (diğeri Gazze) olarak tavsif eder (bk. *Müsned*, III, 225). Hz. Ömer, Kayseriyye'yi fetheden Suriye Valisi Muâviye'ye yazdığı mektupta Filistin'in geri kalan yerlerinin fethine devam etmesini emretmiştir. Bu emir üzerine Muâviye 19 (640) yılında Askalân'ı fethetti ve oraya askerî birlikler yerleştirdi. Diğer bazı rivayetlerde ise Amr b. Âs'ın daha

Askalân'da İmam Hüseyin Camii'nin XX. yüzyıl başlarındaki halî (İÜ Ktp., Albüm, nr. 90504)

önce burayı fethetmiş olduğu, ancak Askalân halkının Rumlar'ın (Bizanslılar) kendilerine yardım etmeleri üzerine yapılan antlaşmayı bozmuş oldukları ve Muâviye'nin burayı Hz. Ömer'in vefat ettiği 644 yılında yeniden fethettiği bildirilmektedir. Hz. Ömer ve Hz. Osman Askalân'ı bazı kimselere *iktâ** etmişlerdi. Rumlar Abdullah b. Zübeyr zamanında Askalân'ı yıktılar ve halkını da oradan çıkardılar. Abdülmelik b. Mervân halife olunca şehri yeniden inşa ve tahkim etti; ayrıca buraya birçok insan yerleştirerek onlara toprak iktâ etti. Abbâsî Halifesi Mehdî'nin 772'de burada bir cami ve minare yaptırdığı, kazılarda bulunan kitâbelerden anlaşılmaktadır.

Askalân Suriye ile Mısır arasında bir geçit vazifesi gören oldukça büyük ve önemli bir ticaret merkezi idi. Mısır'a denizden veya Gazze sahil yolundan kolayca ulaşılması sebebiyle bu ülkeyle olan ticarî ilişkileri daha fazla geliştirmişti.

Askalân Fâtımîler'in hâkimiyetine geçince ayrı bir önem kazandı ve burada bir darphane ile bir tersane kuruldu. Suriye ve Filistin'in diğer sahil şehirlerinin Selçuklular'ın eline geçmesine rağmen Askalân Fâtımîler'e bağlı kaldı. Haçlı ordusu 1099 yılında Kudüs'ü işgal edince Fâtımî kuvvetleri Askalân'a çekildi. O sırada bu şehrin de Haçlılar'ın eline düşeceği zannedilmişti; ancak Haçlı ordusu içindeki ihtilâflar şehrin müslümanlar elinde kalmasını sağladı. Askalân bir buçuk asır zarfında, Haçlılar'la Mısırlı müslümanlar arasında bir sınır şehri ve Haçlılar'a karşı düzenlenen akınların askerî merkezi oldu. 1153 yılında Kudüs Kralı III. Baudouin, yedi aylık bir kuşatmadan sonra karadan ve denizden yaptığı hücumlarla Askalân'ı ele geçirdi. Selâhaddin-i Eyyübî, 1187'de Hittin Savaşı'ndan sonra diğer Filistin kaleleri gibi Askalân'ı da geri aldı. Ancak 1191 yılında Arsûf Savaşı'ndaki mağlûbiyeti üzerine, İngiltere Kralı Richard'ın eline geçmemesi için Askalân'ın tahrip edilmesini emretti. Müslüman halk Suriye ve Mısır'a, yahudilerle hıristiyanlar da Kudüs'e gittiler. Askalân 1247'de yeniden müslümanların eline geçti. Daha sonra Memlük Sultanı I. Baybars, 1270 yılında Haçlılar'ın işgali ihtimaline karşı şehrin bina ve surlarını tamamen yıktırdı ve bir daha iskân edilemeyen şehir zamanımıza kadar bir harabe halinde kaldı. Bugün yahudilerin işgali altında bulunan bu bölgede Tel Aşkelon adıyla yeni bir yerleşim merkezi kurulmuştur.

Askalân eski ve orta çağlarda çınar ve ceviz ağaçları, zeytinlikleri, kınası ve adını buradan alan bir nevi sarımsağıyla (ascalonia cepa) meşhurdur. Belh'te de Askalân adlı bir köy vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, III, 225; Belâzürî, *Fütâh* (Müneccid), s. 169, 171; Taberî, *Târîh* (de Goeje), I, 2798; Bekrî, *Mu'cem*, III, 943; Yakût, *Mu'cemü'l-büldân*, IV, 122; a.mlf., *el-Müşterik*, s. 308-309; Ali Sevim, *Suriye Selçukluları*, Ankara 1965, s. 50-52; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi* (trc. Enver Ziya Karal), Ankara 1975, I, 146, 155-156, 161, 164, 190-191, 343, 446; Ramazan Şeşen, *Salâhaddin Devrinde Eyyûbîler Devleti*, İstanbul 1983, bk. İndeks; Coşkun Alptekin, *Dimaşk Atabegliği*, İstanbul 1985, s. 28-30, 52, 59, 94, 141, 149, 158, 159; R. Hartmann, "Askalân", *IA*, I, 676; a.mlf. — [B. Lewis], "Askalân", *El²* (Fr.), I, 732-733.

MUSTAFA FAYDA

ASKALÂNÎ, İbn Hacer

(bk. İBN HACER el-ASKALÂNÎ).

ASKALÂNÎ, İzzeddin

(عزالدین العسقلانی)

Ebü'l-Berekât İzzüddin Ahmed b. İbrâhîm b. Nasrillâh el-Kinânî el-Mısrî el-Askalânî (ö. 876/1471)

Hanbelî fakihî ve tarihçi.

Askalân asıllı olup 26 Zilkade 800'de (10 Ağustos 1398) Kahire'de doğdu ve tahsilini orada yaptı. İbnü'l-Cezerî, Zeynüddin el-İrâkî, Ebü Bekir el-Merâgî, Âişe bint Abdülhâdî'den icâzet alan Askalânî, aralarında Makrîzî, Aynî, İbn Hacer el-Askalânî, İzzeddin b. Cemâa gibi âlimlerin de bulunduğu birçok hocadan ders okudu. Daha on yedi (veya yirmi) yaşlarında iken kadî nâibi tayin edilen Askalânî, Hanbelî mezhebinin önde gelen âlimleri arasında yer aldı. Mısır Hanbelî kâdîlikudâtılığına getirildi. Kahire'nin birçok medrese ve camiinde dersler verdi. Kalkaşendî, Sehâvî, Süyûtî ve daha pek çok talebe kendisini istifade etti. Kâdirî tarikatına da intisap eden Askalânî, gerek devlet erkânının gerekse halkın güven ve saygı duyduğu bir âlim olup mescid, medrese, sebîl vb. hayır müesseseleri de kurmuştur. 11 Cemâziyelevvel 876 (26 Ekim 1471) tarihinde Kahire'de vefat etti.

Hemen her konuda mensur ve manzum eserler veren Askalânî'nin *ed-Di'âme li-ma'rifeti aḥkâmi sünneti'l-imâ-*

me adlı eseri basılmıştır (Dimaşk 1342). Yazma nüshaları mevcut olan diğer başlıca eserleri de şunlardır: *Muḥtaşarü'l-Muḥarrer* (fıkıh), *Nazmü Uşûli İbni'l-Hâcib*, *Ṭabaḳâtü'l-Ḥanâbile*, *Şifâ'ü'l-ḳulûb fî menâḳıbi Benî Eyyûb*, *Zıkrü ḳudâtî'd-diyâri'l-Mısrıyye* (hicrî 566-860 yılları arasında kadılık yapan kişilerin dair), *Şerḫu Elfiyyeti İbn Mâlik*, *Şafvetü'l-hulâşa* (nahiv), *Tenbihü'l-aḫyâr 'alâ mâ ḳile fi'l-menâm mine'l-eş'âr*, *Manzûme fi'l-mesâḫa*, *Manzûme fi'l-cebr ve'l-muḳâbele*.

BİBLİYOGRAFYA :

Sehâvî, *ed-Ḍau'ü'l-lâmî*, I, 205-207; Süyûtî, *Hüsnü'l-muḫâḳara*, I, 484; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VII, 321; Brockelmann, *GAL*, II, 70; *Suppl.*, II, 57; Ziriklî, *el-A'lam*, I, 85; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, I, 144; *el-Ḳâmûsü'l-İslâmî*, V, 384; *Mu.Fs.*, I, 90-91.

VECDİ AKYÜZ

ASKER

(bk. ORDU).

ASKERÎ

(عسکری)

Osmanlılar'da reâyâdan ayrı olarak elinde padişah berati bulunan, vergi ve yargılamada özel statüye sahip zümre.

Osmanlı Devleti'nde çeşitli özellikleri ve sahip oldukları imkânlar bakımından halk genel olarak iki zümreye ayrılırdı. Biri hükümdarın otoritesini temsil eden idareci, asker ve ulemâdan oluşan askerî sınıf, diğeri ise bunun dışında kalan reâyâ idi. Askerîler de ehl-i örf ve ehl-i şer' olmak üzere başlıca iki kısma ayrılırdı. Askerîlerin vergiden muaf olmaları, terekelerinin askerî kassâmlar tarafından taksimi, kazasker divanında yargılanma gibi bazı imtiyazlara sahip bulunmaları onların itibarını arttırmıştı. Ancak "askerî" sınıf kavramının belirsizliği sebebiyle zaman zaman çıkarılan فرمانlarla bu kavrama açıklık getirme gereği hissedilmişti. Bu فرمانlarda: 1. Fiilen askerlik hizmetinde bulunan yenicheri, sipahi ve bunların çeşitli sınıfları (topçu, tüfenkçi, garib, azeb), çocukları, eşleri, emeklileri, kulları, câriyeleri; 2. Geri ve yardımcı hizmete alınan yaya ve müsellemlerle bunların gördükleri hizmetlerin benzerini yerine getiren yörükler ve tatarlar; 3. Askerlikle münasebeti olmayan, ancak kamu hizmeti gören görevliler, memurlar, kâtipler, mültezim-